

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (deveti senat)

z dne 8. septembra 2022*

„Predhodno odločanje – Direktiva 93/13/EGS – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Člen 6(1) in člen 7(1) – Hipotekarne kreditne pogodbe – Učinki ugotovitve nepoštenosti pogoja – Zastaranje – Načelo učinkovitosti“

V združenih zadevah od C-80/21 do C-82/21,

katerih predmet so predlogi za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki jih je vložilo Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi, Poljska) z odločbami z dne 13. oktobra (C-82/21) in 27. oktobra 2020 (C-80/21 in C-81/21), ki so na sodišče priskele 8. februarja (C-80/21) in 9. februarja 2021 (C-81/21 in C-82/21), v postopkih

E. K.,

S. K.

proti

D.B.P. (C-80/21),

in

B. S.,

W. S.

proti

M. (C-81/21),

ter

B. S.,

Ł. S.

proti

* Jezik postopka: poljščina.

M. (C-82/21),

SODIŠČE (deveti senat),

v sestavi S. Rodin (poročevalec), predsednik senata, J.-C. Bonichot, sodnik, in O. Spineanu-Matei, sodnica,

generalni pravobranilec: A. M. Collins,

sodna tajnica: M. Ferreira, glavna administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 17. marca 2022,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za osebi E. K. in S. K. M. Jusypenko, advokat,
- za D.B.P. S. Dudzik, M. Kruk-Nieznańska, T. Spyra, A. Wróbel in A. Zapala, radcowie prawni,
- za osebi B. S. in W. S. J. Wędrychowska, advokat,
- za osebi B. S. in Ł. S. M. Skrobacki, radca prawny,
- za M. A. Beneturski, advokat, A. Cudna-Wagner, P. Gasińska, radcowie prawni, B. Miąskiewicz, advokat, in J. Wolak, radca prawny,
- za poljsko vlado B. Majczyna in S. Żyrek, agenta,
- za finsko vlado H. Leppo, agentka,
- za špansko vlado A. Ballesteros Panizo, A. Gavela Llopis in J. Ruiz Sánchez, agenti,
- za Evropsko komisijo N. Ruiz García, M. Siekierzyńska in A. Szmytkowska, agenti,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlogi za sprejetje predhodne odločbe se nanašajo na razlago člena 6(1) in člena 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288, in popravek v UL 2019, L 214, str. 25).
- 2 Ti predlogi so bili vloženi v okviru treh sporov, in sicer prvega med osebama E. K. in S. K. na eni strani in D.B.P. na drugi strani (zadeva C-80/21), drugega med osebama B. S. in W. S. na eni strani in M. na drugi strani (zadeva C-81/21) ter tretjega med osebama B. S. in Ł. S. na eni strani in M. na

drugi strani (zadeva C-82/21), v zvezi s predlogi tožečih strank kot potrošnikov za razglasitev ničnosti kreditnih pogodb, sklenjenih z D.B.P. in M., bančnima institucijama, ker naj bi te pogodbe vsebovale nepošteno pogodbene pogoje.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Člen 6(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

4 Člen 7(1) te direktive določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Poljsko pravo

Civilni zakonik

5 Člen 5 kodeks cywilny (civilni zakonik) v različici, ki se uporablja za spore o glavni stvari (v nadaljevanju: civilni zakonik), določa:

„Pravice ni mogoče uporabljati na način, ki bi bil v nasprotju z socialno-ekonomskim namenom te pravice ali načeli družbenega sobivanja. Tako dejanje ali opustitev imetnika pravice se ne šteje za izvrševanje pravice in se mu ne zagotavlja varstvo.“

6 Člen 58 civilnega zakonika določa:

„1. Pravni akt, ki je v nasprotju z zakonom ali katerega namen je obiti zakon, je ničen, razen če upoštevena določba ne določa drugače, zlasti če določa, da se neveljavne določbe pravnega akta nadomestijo z upoštevnimi določbami zakona.

2. Pravni akt, ki je v nasprotju z načeli družbenega sobivanja, je ničen.

3. Če je ničen le del pravnega akta, drugi deli akta ostanejo v veljavi, razen če iz okoliščin izhaja, da brez določb, ki so nične, akt ne bi bil izvršen.“

7 Člen 65 tega zakonika določa:

„1. Izjavo volje je treba razlagati v skladu z načeli družbenega sobivanja in poslovnimi običaji, ob upoštevanju okoliščin, v katerih je bila dana.

2. V pogodbah je treba ugotoviti skupen namen pogodbenih strank in njihov cilj, ne pa se osredotočati na dobesedni pomen določb.“
- 8 Člen 117(1) in (2) navedenega zakonika določa:
- „1. Ob upoštevanju izjem, določenih v zakonu, premoženjske terjatve zastarajo.
2. Po izteku zastaralnega roka se lahko dolžnik izogne izpolnitvi svoje obveznosti, razen če se odpove uveljavljanju zastaranja. Vendar je odpoved zastaranju pred iztekom roka nična.“
- 9 Člen 118 istega zakonika določa:
- „Če v kaki drugi določbi ni navedeno drugače, znaša zastaralni rok šest let, za terjatve, ki se nanašajo na periodične izpolnitve, in terjatve, povezane z opravljanjem gospodarske dejavnosti, pa tri leta. Vendar se zastaralni rok izteče na zadnji dan koledarskega leta, razen če je krajši od dveh let.“
- 10 Člen 118 civilnega zakonika je v različici, ki je veljala do 8. julija 2018, določal:
- „Če v kaki drugi določbi ni navedeno drugače, znaša zastaralni rok deset let, za terjatve, ki se nanašajo na periodične izpolnitve, in terjatve, povezane z opravljanjem gospodarske dejavnosti, pa tri leta.“
- 11 Člen 120(1) tega zakonika določa:
- „Zastaralni rok začne teči z dnem, ko terjatev zapade v plačilo. Če je zapadlost terjatve odvisna od sprejetja posebnega akta s strani imetnika pravice, začne rok teči od dneva, ko bi terjatev zapadla, če bi imetnik pravice akt sprejel v najkrajšem možnem času.“
- 12 Člen 123(1) navedenega zakonika določa:
- „Zastaranje se pretrga: 1) s kakršnim koli dejanjem pred sodiščem ali drugim organom, pristojnim za obravnavanje primerov ali uveljavljanje zahtevkov določene vrste, ali pred arbitražnim razsodiščem, ki se opravi neposredno za uveljavljanje, ugotavljanje, izpolnitev ali zavarovanje zahtevka; 2) s pripoznanjem dolga s strani dolžnika; 3) z uvedbo postopka mediacije.“
- 13 Člen 358, od (1) do (3), istega zakonika določa:
- „1. Če je predmet obveznosti denarni znesek, izražen v tuji valuti, lahko dolžnik opravi izpolnitev v poljski valuti, razen če zakon, sodna odločba, ki je podlaga za obveznost, ali pravni akt določa izpolnitev obveznosti v tuji valuti.
2. Vrednost tuje valute se izračuna po srednjem tečaju, ki ga določi nacionalna banka Poljske na dan zapadlosti terjatve, razen če zakon, sodna odločba ali pravni akt ne določa drugače.
3. Upnik lahko v primeru zamude dolžnika zahteva izpolnitev v poljski valuti po srednjem tečaju, ki ga določi nacionalna banka Poljske, na dan plačila.“
- 14 Člen 358(1) civilnega zakonika je v različici, ki je veljala do 23. januarja 2009, določal:
- „Ob upoštevanju izjem, ki jih določa zakon, se lahko denarne obveznosti na ozemlju Republike Poljske izrazijo le v poljski valuti.“

15 Člen 385¹ tega zakonika določa:

„1. Pogoji potrošniške pogodbe, ki niso bili posamično dogovorjeni, za potrošnika niso zavezujoči, če se z njimi določajo njegove pravice in obveznosti na način, ki je v nasprotju z dobrimi običaji in s katerim se grobo posega v njegove interese (nedopustna pogodbeno določila). To ne velja za pogoje, ki se nanašajo na glavne obveznosti pogodbenih strank, zlasti na ceno ali plačilo, če je njihovo besedilo nedvoumno.

2. Če pogodbeni pogoj na podlagi odstavka 1 potrošnika ne zavezuje, druga določila pogodbe stranki še naprej zavezujejo.

3. Za pogodbene pogoje, o katerih se stranki nista dogovorili posamično, se štejejo tisti pogoji, na vsebino katerih potrošnik ni imel dejanskega vpliva. To zlasti velja za pogodbene pogoje iz vzorčne pogodbe, ki jih potrošniku predlaga sopogodbenik.

4. Dejstvo, da je bilo pogodbeno določilo dogovorjeno posamično, mora dokazati tisti, ki se nanj sklicuje.“

16 Člen 385² navedenega zakonika določa:

„Presoja skladnosti pogodbenih pogojev z dobrimi običaji se opravi glede na stanje ob sklenitvi pogodbe ob upoštevanju njene vsebine, okoliščin sklenitve pogodbe in drugih pogodb, povezanih s pogodbo, ki vsebuje pogoje, ki so predmet presoje.“

17 Člen 405 istega zakonika določa:

„Kdor je brez pravne podlage pridobil premoženjsko korist v škodo druge osebe, mora vrniti korist v naravi, če to ni mogoče, pa plačati njeno protivrednost.“

18 Člen 410 civilnega zakonika določa:

„1. Določbe prejšnjih členov se uporabljajo zlasti v primeru izpolnitve brez pravnega temelja.

2. Izpolnitev je neupravičena, če oseba, ki jo je opravila, k izpolnitvi sploh ni bila zavezana ali izpolnitve ni bila zavezana opraviti prejemniku izpolnitve, ali če je podlaga za izpolnitve prenehala ali če predvideni namen izpolnitve ni bil dosežen, ali če je bil pravni posel, ki je podlaga za obveznost izpolnitve, ničen in tudi po izpolnitvi ni postal veljaven.“

19 Člen 442¹(1) tega zakonika določa:

„Odškodninski zahtevek za škodo, nastalo zaradi nedovoljenega ravnanja, zastara v treh letih od dneva, ko je oškodovanec izvedel ali bi lahko z ustrezno skrbnostjo izvedel za škodo in za osebo, ki jo mora povrniti. Vendar to obdobje ne sme biti daljše od desetih let od dneva nastanka škodnega dogodka.“

20 Člen 442¹(1) navedenega zakonika je v različici, ki je veljala do 26. junija 2017, določal:

„Odškodninski zahtevek za škodo, nastalo zaradi nedovoljenega ravnanja, zastara v treh letih od dneva, ko je oškodovanec izvedel za škodo in za osebo, ki jo mora povrniti. Vendar to obdobje ne sme biti daljše od desetih let od dneva nastanka škodnega dogodka.“

Zakon o bančništvu

- 21 Člen 69(1) ustawa prawo bankowe (zakon o bančništvu) z dne 29. avgusta 1997 (Dz. U. iz leta 1997, št. 140, pozicija 939) v različici, ki se uporablja za spore o glavni stvari, določa:

„Banka se s pogodbo o hipotekarnem kreditu zavezuje, da bo kreditojemalcu za obdobje, navedeno v pogodbi, zagotovila znesek namenskih sredstev, kreditojemalec pa se zaveže, da ga bo uporabil pod pogoji, določenimi v pogodbi, da bo vrnil znesek uporabljenega kredita skupaj z obrestmi v določenih rokih odplačevanja in plačal provizijo za odobreni kredit.“

- 22 Člen 69(2) zakona o bančništvu v različici, ki se uporablja za spore o glavni stvari, določa:

„Pogodbo o hipotekarnem kreditu je treba skleniti v pisni obliki in mora določati zlasti: (1) pogodbene stranke, (2) znesek in valuto posojila, (3) namen, za katerega je bilo posojilo odobreno, (4) način in rok za odplačilo posojila, (5) višino obrestne mere in pogoje za njeno spremembo, (6) način zavarovanja odplačila posojila, (7) obseg pooblastil banke v zvezi z nadzorom nad uporabo in odplačilom kredita, (8) datume in način dajanja denarnih sredstev kreditojemalcu na voljo, (9) znesek provizij, če pogodba to določa, (10) pogoje za spremembo in odpoved pogodbe.“

Spori o glavni stvari, vprašanja za predhodno odločanje in postopek pred Sodiščem

Zadeva C-80/21,

- 23 Osebi E. K. in S. K. sta potrošnika, ki sta v letih 2006 in 2008 z D.B.P., bančno institucijo, sklenili štiri pogodbe o hipotekarnem kreditu, da bi financirali stroške nakupa štirih stanovanj na Poljskem. Ena od teh pogodb, sklenjena 8. julija 2008 in izražena v švicarskih frankih (CHF), se je nanašala na znesek 103.260 CHF (približno 100.561 EUR) in jo je bilo treba odplačati v 360 mesecih, to je do 4. avgusta 2038 (v nadaljevanju: pogodba v zadevi C-80/21). Obrestna mera za kredit je bila spremenljiva, začetna letna obrestna mera pa je znašala 3,80 %. Kredit je bilo treba odplačati v rednih mesečnih obrokih.
- 24 Osebi E. K. in S. K. sta takrat sprejeli „kreditne pogoje“, ki urejajo izplačilo in odplačilo kredita ter vsebujejo pogodbeno pogoje o načinu plačila in, natančneje, o pretvorbi v švicarske franke.
- 25 V skladu z navedenimi pogodbenimi pogoji je treba, prvič, znesek kredita izplačati v poljskih zlotih (PLN), banka pa za pretvorbo zneska kredita uporabi nakupni menjalni tečaj švicarskih frankov, objavljen v „Tečajni listi“ banke D.B.P. na dan plačila zneska kredita ali mesečnega obroka. Drugič, kredit je mogoče s soglasjem banke izplačati tudi v švicarskih frankih ali drugi valuti. Tretjič, če kreditojemalec ne spoštuje pogojev odobritve kredita ali kreditne sposobnosti, lahko banka odpove pogodbo ali zmanjša znesek odobrenega kredita, če ta ni bil izplačan v celoti. Četrto, kredit se banki odplačuje z direktno obremenitvijo z bančnega računa kreditojemalca v poljskih zlotih v znesku, ki je enakovreden tekočemu mesečnemu obroku v švicarskih frankih, zapadlim dolgovom in drugim terjatvam banke v švicarskih frankih, izračunanem ob uporabi prodajnega tečaja švicarskih frankov, objavljenega v „Tečajni listi“, ki ga banka uporablja dva delovna dneva pred zapadlostjo vsakega obroka kredita.

- 26 Med postopkom sklepanja pogodbe v zadevi C-80/21 sta osebi E. K. in S. K. z banko komunicirali na daljavo, večino kreditnih dokumentov pa sta podpisala pooblaščenca oseb E. K. in S. K., ne da bi se z banko D.B.P. pogajala o katerem koli pogoju te pogodbe. Osebi E. K. in S. K. sta banko D.B.P. prosili, naj jima osnutek pogodbe pošlje po elektronski poti, da bi jo podpisali, vendar sta ostali brez odgovora, tako da je bila pogodba v zadevi C-80/21 podpisana v imenu oseb E. K. in S. K.
- 27 Ker sta zadnjenavedeni osebi menili, da pogodba v zadevi C-80/21 vsebuje nepošteno pogoje, sta pri Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi, Poljska) vložili tožbo, s katero sta predlagali, naj se banki D.B.P. naloži, naj jima plača znesek v višini 26.274,90 PLN (približno 5716 EUR), skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 30. julija 2018 do dneva plačila.
- 28 Med postopkom pred predložitvenim sodiščem je to sodišče osebi E. K. in S. K. obvestilo o posledicah morebitne razglasitve ničnosti pogodbe v zadevi C-80/21. Izjavili sta, da razumeta pravne in finančne posledice ničnosti te pogodbe, jih sprejemata in soglašata s tem, da jo predložitveno sodišče razglasi za nično.
- 29 Predložitveno sodišče navaja, da so v skladu s prevladujočo poljsko sodno prakso klavzule, ki se nanašajo na pretvorbo, zlasti tiste, ki se nanašajo na možnost kreditojemalca, da kredit odplačuje v švicarskih frankih ali v drugi valuti s soglasjem banke (v nadaljevanju: klavzule o pretvorbi), nezakonite. Vendar naj bi večina nacionalnih sodišč menila, da so klavzule o pretvorbi le delno nepošteno, in sicer v delu, v katerem izplačilo in odplačilo kredita v švicarskih frankih pogojujejo z izrecnim soglasjem banke, in da razglasitev njihove ničnosti ne onemogoča izvršitve pogodbe.
- 30 Predložitveno sodišče navaja, prvič, da sodna praksa, v skladu s katero je mogoče tisti del klavzul o pretvorbi, v skladu s katerim je mogoče izplačilo in odplačilo kredita v švicarskih frankih izvesti le s soglasjem banke, odpraviti, tako da se kreditojemalcu omogoči izvršitev teh transakcij v švicarskih frankih brez tega predhodnega dovoljenja, pomeni spremembo vsebine nepoštenega pogoja, kar naj bi bilo v nasprotju s sodno prakso Sodišča.
- 31 Poleg tega to sodišče navaja, da taka praksa na eni strani zmanjšuje odvratilni učinek, ki izhaja iz ugotovitve ničnosti nepoštenega pogoja, ker podjetju, ki določi take pogoje, zagotavlja, da jih bo v najslabšem primeru nacionalno sodišče spremenilo tako, da bo omogočilo nadaljevanje izvajanja pogodbe brez kakršnih koli negativnih posledic za to podjetje. Na drugi strani naj taka praksa ne bi zagotavljala varstva potrošnikov, ki so na podlagi vsebine pogodbe prepričani, da morajo kredit odplačevati izključno v poljskih zlotih, če banka izrecno ne da soglasja za odplačilo v švicarskih frankih, dokler nacionalno sodišče ne odloči drugače.
- 32 Drugič, predložitveno sodišče opozarja na stališče Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče, Poljska) in se sklicuje tudi na nacionalno sodno prakso, v skladu s katero – če so le nekateri pogoji pogodbe nepošteni in torej za potrošnika nezavezujoči – razglasitev ničnosti teh pogojev ni ovira za spremembo drugih pogodbenih pogojev tako, da se pogodba nazadnje lahko izvrši. Natančneje, nacionalno sodišče naj bi razložilo voljo strank in štelo, da znesek kredita od začetka ni bil določen v švicarskih frankih, ampak v poljskih zlotih. Vendar po mnenju tega sodišča ta sodna praksa, ki temelji predvsem na členu 65(2) civilnega zakonika, utegne biti v nasprotju s členoma 6 in 7 Direktive 93/13. V položaju, v katerem je potrošnik sprejel ničnost pogodbe, bi bila taka nacionalna praksa zlasti v nasprotju s prepovedjo, da sodišče pogodbo spremeni na drug način, kot z ugotovitvijo ničnosti nepoštenih pogojev.

- 33 Tretjič, ker sta se osebi E. K. in S. K strinjali, da se pogodba v zadevi C-80/21 razglasi za nično, predložitveno sodišče predlaga tretjo rešitev. Nacionalno sodišče bi najprej ugotovilo, da so klavzule o pretvorbi v celoti nepošteni pogodbeni pogoji, ki za stranke niso zavezujoči in brez katerih pogodba ne more obstajati. Nato bi lahko ugotovilo, da je taka pogodba, ki ne vsebuje bistvenih določil o načinu odplačevanja kredita in dajanja sredstev na voljo kreditorejalcu, v nasprotju z zakonom in torej nična, tako da bi bile vse izpolnitve, opravljene na podlagi pogodbe, neupravičene in predmet vračila. Vendar to sodišče navaja, da bi bila taka rešitev v nasprotju s tem, kako upoštevne nacionalne določbe razlagajo nacionalna sodišča.
- 34 V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:
1. Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta sodni razlagi nacionalnih določb, v skladu s katero sodišče ne ugotavlja nepoštenosti celotnega pogodbenega pogoja, ampak le tistega njegovega dela, zaradi katerega je pogoj nepošten, zaradi česar ta pogoj ostane delno v veljavi?
 2. Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta sodni razlagi nacionalnih določb, v skladu s katero lahko sodišče, ko ugotovi, da je pogodbeni pogoj, brez katerega pogodba ne bi mogla zavezovati, nepošten, spremeni preostale dele pogodbe na podlagi razlage izjav volje strank, da bi se preprečila razglasitev ničnosti pogodbe, ki je v korist potrošnika?“

Zadeva C-81/21

- 35 Osebi B. S. in W. S., potrošnika, sta 3. februarja 2009 z M., bančno institucijo, sklenili pogodbo o hipotekarnem kreditu v višini 340.000 PLN (približno 73.971 EUR), ki je namenjen fizičnim osebam in indeksiran v švicarskih frankih, za nakup stanovanja (v nadaljevanju: pogodba v zadevi C-81/21). Trajanje kredita je bilo 360 mesecev, in sicer od 3. februarja 2009 do 12. februarja 2039, in ga je bilo treba odplačati v rednih mesečnih obrokih. Šlo je za kredit s spremenljivo obrestno mero. Mesečni obroki so se morali odplačevati v poljskih zlotih po pretvorbi z uporabo prodajnega tečaja, objavljenega v „Tečajni listi“ banke. Predčasno odplačilo celotnega kredita ali mesečnega obroka in odplačilo zneska, višjega od mesečnega obroka, je povzročilo pretvorbo zneska odplačila po prodajnem tečaju švicarskih frankov, objavljenem v „Tečajni listi“ banke, ki je veljala na dan in uro odplačila.
- 36 Stranke so 18. februarja 2012 sklenile aneks k pogodbi v zadevi C-81/21, ki je B. S. in W. S. omogočil, da mesečne obroke kredita odplačujeta neposredno v švicarskih frankih.
- 37 Ker sta zadnjenavedeni osebi menili, da pogodba v zadevi C-81/21 vsebuje nepošteno pogoje, sta 23. julija 2020 pri Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi) vložili tožbo, s katero sta predlagali, naj se banki M. naloži, naj jima izplača zneska v višini 37.866,11 PLN (približno 8238 EUR) in 5358,10 CHF (približno 5215 EUR), skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi, kot tudi preplačilo obrokov glavnice in premijo zavarovanja kredita.

- 38 Osebi B. S. in W. S. sta od 1. junija 2010 do 12. januarja 2020 iz naslova odplačila kredita banki M. plačali znesek v višini 219.169,44 PLN (približno 47.683 EUR). Predložitveno sodišče meni, da če bi bilo treba šteti, da nekateri pogoji pogodbe v zadevi C-81/21 B. S. in W. S. ne zavezujejo, medtem ko druga pogodbeno določila še vedno veljajo, bi bil skupni znesek plačil, opravljenih v tem obdobju, nižji za 43.749,97 PLN (približno 9518 EUR). Poleg tega, če bi se za odplačilo uporabil srednji menjalni tečaj nacionalne banke Poljske, namesto tečaja, ki ga je uporabila banka M., bi osebi B. S. in W. S. plačali 2813,45 PLN (približno 611 EUR) in 2369,79 CHF (približno 2306 EUR) manj v primerjavi z zneskom mesečnih obrokov, ki sta jih v tem obdobju dejansko plačali.
- 39 Predložitveno sodišče pojasnjuje, da se v skladu s tako rekoč ustaljeno poljsko sodno prakso klavzule o pretvorbi, ki izhajajo iz tipskih pogodb in zato niso bile dogovorjene posamično, štejejo za nezakonite na podlagi člena 385¹(1) civilnega zakonika. Spor, o katerem predložitveno sodišče odloča, pa naj bi se nanašal na posledice take ugotovitve.
- 40 V zvezi s tem to sodišče ugotavlja, da je prejšnja nacionalna sodna praksa pogosto štela, da je edina posledica neuporabe klavzul o pretvorbi za potrošnika pretvorba glavnice in mesečnih obrokov na podlagi drugega menjalnega tečaja, kot je tečaj banke, zoper katero je vložena tožba. Vendar naj bi Sodišče v sodbi z dne 3. oktobra 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), razsodilo, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje temu, da se pomanjkljivosti pogodbe, ki so nastale zaradi odprave nepoštenih pogojev iz te pogodbe, odpravijo le na podlagi splošnih nacionalnih določb, ki določajo, da se učinki, izraženi v pravnem aktu, dopolnijo zlasti z učinki, ki izhajajo iz načela pravičnosti ali poslovnih običajev, ki niso niti dispozitivne določbe niti določbe, ki se uporabljajo, če med strankami obstaja soglasje.
- 41 Predložitveno sodišče navaja, da v poljski sodni praksi obstajata dve nasprotujoči si mnenji. V skladu s prvim mnenjem je treba kreditno pogodbo, indeksirano v tuji valuti, po odpravi klavzul o pretvorbi obravnavati kot kreditno pogodbo, izraženo v poljskih zlotih. V skladu z drugim mnenjem je posledica odprave takih pogojev ničnost pogodbe v celoti. Vendar opozarja, da ko je že veljala nova različica člena 358 civilnega zakonika, je bilo oblikovano tretje mnenje, v skladu s katerim ugotovitev nepoštenosti klavzul o pretvorbi ne pomeni nujno, da je sporen celoten zadevni mehanizem indeksacije, tako da so pogoji, ki so bili razglašeni za nezakonite, nični v delu, v katerem je njihova vsebina nezakonita. Tako naj bi lahko ugotovitev nepoštenosti klavzul o pretvorbi povzročila razglasitev ničnosti celotne pogodbe ali dela njenih določil, če se pogodba brez nepoštenih pogojev lahko ohrani v prvotni obliki, kakršno so želele pogodbene stranke.
- 42 Predložitveno sodišče glede na upoštevno sodno prakso Sodišča meni, da mora nacionalno sodišče, če meni, da je pogoj nepošten, ugotoviti, da ta potrošnika od začetka in v celoti ne zavezuje. Nato naj bi moralo preučiti, ali se lahko pogodba izvaja brez nezakonitega pogoja. Če je to mogoče, naj bi moralo to sodišče odločiti le, da pogodba še naprej velja brez nepoštenih pogojev, vprašanje uporabe dispozitivne določbe nacionalnega prava pa naj se ne bi postavljalo. Če pa bi navedeno sodišče ugotovilo, da pogodba ne more obstajati brez nezakonitega pogoja in jo je zato treba razglasiti za nično, naj bi moralo preučiti, ali je takšna ničnost za potrošnika neugodna. Če ni tako ali če se potrošnik z ničnostjo pogodbe strinja, naj bi moralo nacionalno sodišče pogodbo v celoti razglasiti za nično in je ne bi smelo dopolniti z dispozitivno določbo nacionalnega prava.
- 43 V obravnavani zadevi osebi B. S. in W. S., ki naj bi izjavili, da razumeta pravne in finančne posledice ničnosti pogodbe v zadevi C-81/21 in jih sprejemata, predlagata, naj se jima, če bi predložitveno sodišče ugotovilo, da pogodba v zadevi C-81/21 lahko še naprej obstaja brez

klavzule o pretvorbi, vrne preplačan del mesečnih obrokov. Če pa bi to sodišče menilo, da pogodba v zadevi C-81/21 brez klavzule o pretvorbi ne more več obstajati, zahtevata vračilo vseh plačanih obrokov kredita. Ob upoštevanju načel, ki izhajajo iz sodne prakse Sodišča, in ob upoštevanju obsega predloga oseb B. S. in W. S. predložitveno sodišče meni, da je dejansko dolžno izbrati eno od teh dveh rešitev, ne da bi imelo možnost uporabiti dispozitivno določbo nacionalnega prava, sicer bi kršilo člen 6(1) Direktive 93/13. Vendar se zdi, da sta ti dve možnosti v nasprotju z rešitvijo, ki jo zagovarjajo nacionalna sodišča po tem, ko je 24. januarja 2009, to je po sklenitvi pogodbe v zadevi C-81/21, začela veljati nova različica člena 358 civilnega zakonika.

44 V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

- „1. Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta sodni razlagi nacionalnih določb, v skladu s katero lahko sodišče, potem ko ugotovi obstoj nepoštenega pogodbenega pogoja, ki ne povzroči ničnosti pogodbe, vsebino pogodbe dopolni z dispozitivno določbo nacionalne zakonodaje?
2. Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta sodni razlagi nacionalnih določb, v skladu s katero lahko sodišče, potem ko ugotovi obstoj nepoštenega pogodbenega pogoja, ki povzroči ničnost pogodbe, vsebino pogodbe dopolni z dispozitivno določbo nacionalne zakonodaje, da se prepreči ničnost pogodbe, čeprav se potrošnik strinja z njeno ničnostjo?“

Zadeva C-82/21

- 45 Osebi B. S. in Ł. S., potrošnika, sta 4. avgusta 2006 z M., bančno institucijo, sklenili pogodbo o hipotekarnem kreditu v višini 600.000 PLN (približno 130.445 EUR), ki je namenjen fizičnim osebam in indeksiran v švicarskih frankih, za nakup stanovanja (v nadaljevanju: pogodba v zadevi 82/21). Obdobje trajanja kredita je bilo 360 mesecev, in sicer od 8. avgusta 2006 do 5. avgusta 2036. Kredit se je odplačeval s postopno zniževanimi mesečnimi obroki s spremenljivo obrestno mero. V obravnavanem primeru je bilo treba mesečne obroke plačevati v poljskih zlotih po pretvorbi z uporabo prodajnega tečaja švicarskih frankov, objavljenega v „Tečajni listi“ banke M., ki je veljala na dan plačila. Določeno je bilo tudi, da predčasno odplačilo celotnega kredita ali mesečnega obroka ali zneska, ki je višji od mesečnega obroka, povzroči pretvorbo zneska odplačila po prodajnem tečaju švicarskih frankov, kot je objavljen v isti tečajni listi.
- 46 Osebi B. S. in Ł. S. sta 8. decembra 2008 sklenili aneks k pogodbi v zadevi C-82/21, v katerem je bila obrestna mera opredeljena kot obrestna mera, imenovana „LIBOR 3M“, povečana za fiksno bančno maržo v višini 0,57 %, določeno za celotno kreditno obdobje.
- 47 Ker sta osebi B. S. in Ł. S. menili, da pogodba v zadevi C-82/21 vsebuje nepošteno pogoje, ker določa pretvorbo glavnice in obrokov kredita po tečaju švicarskih frankov in banki M. daje pravico do spremembe obrestne mere za kredit, sta 30. julija 2019 pri Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi) vložili tožbo, s katero predlagata vračilo zneska v višini 74.414,52 PLN (približno 16.285 EUR), skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 30. julija 2019 do dneva plačila. Poleg tega osebi B. S. in Ł. S. trdita, da če bi se ugotovilo, da je kreditna pogodba v zadevi C-82/21 nična v celoti – kar je posledica, ki jo razumeta in sprejemata – bi jima morala banka M. povrniti vse mesečne

obroke kredita, in v tem primeru predlagata, naj se banki M. naloži, naj jima plača znesek v višini 72.136,01 PLN (približno 15.787 EUR), ki ustreza vsoti vseh mesečnih obrokov, plačanih v obdobju od 5. oktobra 2006 do 5. marca 2010.

- 48 Na podlagi usmeritve nacionalne sodne prakse, v skladu s katero so določila kreditne pogodbe, kot jih izpodbijata osebi B. S. in Ł. S., nezakonita in morajo povzročiti ničnost celotne pogodbe, namerava predložitveno sodišče pogodbo v zadevi C-82/21 v celoti razglasiti za nično. Takšna razglasitev ničnosti bi kljub temu učinkovala *ex tunc*, tako da bi bilo treba v skladu s členom 405 civilnega zakonika v povezavi s členom 410(1) navedenega zakonika povrniti vse izpolnitve, opravljene zaradi izvršitve pogodbe. Vendar se banka M. sklicuje na zastaranje tožbe B. S. in Ł. S. Predložitveno sodišče meni, da mora, ker v obravnavanem primeru tožba teh strank temelji na premoženjski terjatvi, preučiti, ali ni ta tožba v celoti ali delno zastarala, in sicer na podlagi splošnega pravila o zastaranju terjatev, ki v primeru terjatev, nastalih pred 9. julijem 2018, zastarajo v desetih letih.
- 49 V zvezi s tem to sodišče meni, da je temeljno vprašanje za presojo utemeljenosti zastaranja, na katero se sklicuje banka M., določitev, kdaj začne teči zastaralni rok za tako tožbo za povrnitev neupravičeno plačanih zneskov. V skladu s sodno prakso poljskih sodišč, ki temelji na členu 120(1) civilnega zakonika, naj bi ta rok začel teči od dne, ko je bila izpolnitev brez pravnega temelja izvršena. V zvezi s tem naj za določitev začetka teka roka ne bi bilo pomembno, kdaj je oseba, ki je nekaj izpolnila, izvedela, da je izpolnitev brez pravnega temelja, ali kdaj je dolžnika dejansko pozvala, naj jo vrne. Predložitveno sodišče pojasnjuje, da ti preudarki veljajo za spore v zvezi z vračilom neupravičene izpolnitve na podlagi ničnih pogodbenih pogojev tudi takrat, kadar stranka ni vedela za ničnost teh pogojev.
- 50 Vendar naj bi moralo predložitveno sodišče na podlagi navedenih preudarkov, uporabljenih za tožbo B. S. in Ł. S., razsoditi, da je zahtevek za vračilo vsakega mesečnega obroka, plačanega več kot deset let pred datumom vložitve tožbe teh strank za tako vračilo, torej pred 7. avgustom 2009, zastaral. Predložitveno sodišče pa dvomi o skladnosti take rešitve z Direktivo 93/13.
- 51 Predložitveno sodišče meni, da ta razlaga člena 120(1) civilnega zakonika ni v skladu z načelom učinkovitosti, ker ta nasprotuje temu, da je za tožbo za vračilo določen rok, ki začne teči ne glede na to, ali je potrošnik na ta dan vedel ali bi lahko razumno vedel za nepoštenost pogoja iz te pogodbe, na katerega se sklicuje v utemeljitev svoje restitucijske tožbe. Taka razlaga bi namreč čezmerno otežila uveljavljanje pravic tega potrošnika, ki jih podeljuje Direktiva 93/13.
- 52 Predložitveno sodišče meni, da zastaralni rok za zahtevek potrošnika za vračilo ne more začeti teči, dokler se potrošnik ne seznanil s tem, da je pogodbeni pogoj nepošten, ali vsaj dokler se zanj ne more razumno pričakovati, da se je s tem seznanil, tako da ozka razlaga člena 120(1) civilnega zakonika ne ustreza zahtevam iz Direktive 93/13. Dodaja, da druge določbe nacionalnega prava ne omogočajo poprave take ozke razlage.
- 53 Poleg tega predložitveno sodišče navaja, da se v nacionalni sodni praksi in teoriji šteje, da v primeru razglasitve ničnosti pogodbe zahtevek banke za takojšnje vračilo zneska posojila začne učinkovati šele, ko se kreditojemalec dokončno odloči, da sprejme učinke ničnosti kreditne pogodbe. Iz tega naj bi izhajalo, da bi bilo dejansko treba šteti, da je pravica potrošnika do vračila neupravičene izpolnitve zaradi ničnosti kreditne pogodbe – vsaj deloma – zastarala, medtem ko istovrstna pravica banke na splošno ne bi zastarala. Tak položaj naj bi bil za potrošnike še posebej škodljiv, naj ne bi zagotavljal jamstev, zahtevanih z Direktivo 93/13, in naj bi kršil načelo enakovrednosti.

- 54 Po mnenju predložitvenega sodišča bi bilo to načelo kršeno tudi, če bi zastaralni rok za zahtevek potrošnika za vračilo izpolnitve brez pravnega temelja na podlagi prava Unije začel teči prej, kot če bi ta potrošnik podoben zahtevek uveljavljal na podlagi nacionalnih določb s področja deliktne odgovornosti. V zadnjem primeru lahko namreč zastaralni rok v skladu s členom 442¹(1) civilnega zakonika začne teči šele, ko oškodovanec izve za škodo in osebo, ki ji jo mora povrniti.
- 55 V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (okrožno sodišče za Varšavo – Śródmieście v Varšavi) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 ter načela enakovrednosti, učinkovitosti in pravne varnosti razlagati tako, da nasprotujejo sodni razlagi nacionalne zakonodaje, v skladu s katero terjatev potrošnika za povračilo zneskov, ki so bili brez pravnega temelja plačani na podlagi nepoštenega pogoja pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, po izteku desetletnega roka, ki začne teči z vsako potrošnikovo izpolnitvijo, zastara tudi v primeru, če potrošnik ni vedel za nepoštenost tega pogoja?“

Postopek pred Sodiščem

- 56 S sklepom predsednika Sodišča z dne 14. aprila 2021 so bile zadeve od C-80/21 do C-82/31 združene za pisni in ustni del postopka ter izdajo sodbe.

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje v zadevi C-80/21

- 57 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče ugotovi nepoštenost ne celotnega pogoja pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ampak le tistih njegovih elementov, zaradi katerih je pogoj nepošten, tako da ta pogoj po odpravi takih elementov ostane delno v veljavi.
- 58 Za odgovor na to vprašanje je treba najprej spomniti, da morajo nacionalna sodišča v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13 izključiti uporabo nepoštenih pogojev, zato da ti ne bi imeli zavezujočih učinkov za potrošnika, razen če ta temu nasprotuje (sodba z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 52 in navedena sodna praksa).
- 59 Dalje, v skladu s sodno prakso Sodišča je treba člen 6(1) Direktive 93/13, kadar nacionalno sodišče ugotovi ničnost nepoštenega pogoja v pogodbi, sklenjeni med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, razlagati tako, da nasprotuje pravilu nacionalnega prava, ki nacionalnemu sodišču dovoljuje, da to pogodbo dopolni tako, da spremeni vsebino tega pogoja (sodba z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 53 in navedena sodna praksa).
- 60 Nazadnje, če bi nacionalno sodišče smelo spremeniti vsebino nepoštenih pogojev v taki pogodbi, bi taka pristojnost lahko ogrozila uresničitev dolgoročnega cilja iz člena 7 Direktive 93/13. Ta pristojnost bi namreč prispevala k temu, da bi se za prodajalce ali ponudnike odpravil odvračilni

učinek, ki ga ima nepogojna neuporaba takih nepoštenih pogojev za potrošnika, ker bi ti prodajalci ali ponudniki še naprej skušali uporabljati te pogoje, saj bi vedeli, da lahko nacionalno sodišče, tudi če bi ugotovilo njihovo ničnost, pogodbo vseeno dopolni v potrebnem obsegu tako, da se zaščiti interes teh prodajalcev ali ponudnikov (sodba z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 54 in navedena sodna praksa).

- 61 V obravnavanem primeru je iz predložitvene odločbe razvidno, da se tisti del klavzul o pretvorbi, ki naj bi bil nepošten na podlagi poljske sodne prakse, nanaša na soglasje banke za izplačilo in odplačilo kredita v švicarskih frankih.
- 62 V zvezi s tem je Sodišče sicer res razsodilo, da člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 ne nasprotujeta temu, da nacionalno sodišče odpravi le nepošteni element pogoja iz pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, kadar je odvratilni cilj, ki mu sledi ta direktiva, zagotovljen z nacionalnimi zakonskimi določbami, ki urejajo uporabo tega pogoja, če ta element pomeni ločeno pogodbeno obveznost, ki je lahko predmet posamičnega preizkusa njene nepoštenosti. Na drugi strani, ti isti določbi nasprotujeta temu, da nacionalno sodišče odpravi le nepošteni element pogoja iz pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, kadar bi taka odprava pomenila spremembo vsebine navedenega pogoja, tako da bi vplivala na njegovo bistvo.
- 63 V obravnavanem primeru v spisu, ki je na voljo Sodišču, nič ne kaže na to, da obstajajo nacionalne določbe, ki urejajo uporabo pogoja glede pretvorbe in prispevajo k zagotavljanju odvratalnega učinka Direktive 93/13, niti da je nepošteni del pogoja glede pretvorbe ločena pogodbeno obveznost, tako da odprava tega dela ne bi pomenila spremembe navedenega pogoja tako, da bi vplivala na njegovo bistvo. Vendar mora predložitveno sodišče preveriti, ali so izpolnjeni pogoji iz sodne prakse, navedene v prejšnji točki te sodbe.
- 64 Iz zgornjih preudarkov izhaja, da je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče ugotovi nepoštenost ne celotnega pogoja pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ampak le tistih njegovih elementov, zaradi katerih je pogoj nepošten, tako da ta pogoj po odpravi takih elementov ostane delno v veljavi, če bi taka odprava pomenila spremembo vsebine navedenega pogoja s tem, da bi vplivala na njegovo bistvo, kar mora preveriti predložitveno sodišče.

Prvo vprašanje v zadevi C-81/21

- 65 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja iz pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki ne povzroči ničnosti te pogodbe v celoti, ta pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava.
- 66 Opozoriti je treba, da namen člena 6(1) Direktive 93/13 in zlasti drugega dela povedi ni razveljaviti vse pogodbe, ki vsebujejo nepoštene pogoje, ampak formalno ravnovesje med pravicami in obveznostmi sopogodbениkov, ki je določeno s pogodbo, nadomestiti z dejanskim ravnovesjem, tako da se med sopogodbениki vzpostavi enakost, pri čemer mora zadevna pogodba načeloma še naprej obstajati brez kakršne koli druge spremembe poleg odprave nepoštenih pogojev. Če je ta zadnji pogoj izpolnjen, lahko zadevna pogodba na podlagi člena 6(1) Direktive 93/13 ostane

v veljavi, če je tak nadaljnji obstoj pogodbe brez nepoštenih pogojev v skladu s pravili nacionalnega prava pravno mogoč, kar je treba preveriti v skladu z objektivnim pristopom (sodba z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 39 in navedena sodna praksa).

- 67 Izjemna možnost nadomestitve nepoštenega pogoja, ki je bil razglašen za ničn, z dispozitivno nacionalno določbo je omejena na primere, v katerih bi moralo nacionalno sodišče zaradi odprave tega nepoštenega pogoja zadevno pogodbo v celoti razglasiti za nično, s čimer bi bil potrošnik izpostavljen posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil s tem kaznovan (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 48 in navedena sodna praksa).
- 68 Če torej pogodba lahko ostane v veljavi po odpravi nepoštenih pogojev, nacionalno sodišče teh pogojev ne sme nadomestiti z dispozitivno nacionalno določbo.
- 69 Iz tega sledi, da je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja iz pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki ne povzroči ničnosti te pogodbe v celoti, ta pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava.

Drugo vprašanje v zadevi C-80/21 in drugo vprašanje v zadevi C-81/21

- 70 Predložitveno sodišče s tema vprašanjema, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki povzroči ničnost te pogodbe v celoti, ničn pogoj nadomesti bodisi z razlago izjav volje strank, da bi se preprečila ničnost pogodbe, bodisi z dispozitivno določbo nacionalnega prava, čeprav je bil potrošnik obveščen o posledicah ničnosti te pogodbe in jih je sprejel.
- 71 Na prvem mestu je treba opozoriti, da je, kot je razvidno iz točke 67 te sodbe, izjemna možnost, da se nepošteni pogoj, ki je bil razglašen za ničn, nadomesti z dispozitivno nacionalno določbo, omejena na primere, v katerih bi odprava tega nepoštenega pogoja sodišče zavezovala, da celotno pogodbo razglasi za nično, s čimer bi bil potrošnik izpostavljen posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil s tem kaznovan.
- 72 Na drugem mestu je treba poudariti, da je navedena možnost nadomestitve, ki je izjema od splošnega pravila, v skladu s katerim zadevna pogodba ostane zavezujoča za pogodbeni stranki le, če lahko ostane v veljavi brez nepoštenih pogojev, ki jih vsebuje, omejena na dispozitivne nacionalne določbe ali nacionalne določbe, ki se uporabljajo, če stranke soglašajo, in med drugim temelji na obrazložitvi, da take določbe ne vsebujejo nepoštenih pogojev (sodba z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 59 in navedena sodna praksa).
- 73 Na tretjem mestu, glede pomena, ki ga je treba pripisati volji potrošnika, da se sklicuje na Direktivo 93/13, je Sodišče glede obveznosti nacionalnega sodišča, da po uradni dolžnosti odpravi nepoštene pogoje v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13, pojasnilo, da nacionalnemu sodišču ni treba odpraviti zadevnega pogoja, če potrošnik, potem ko ga je navedeno sodišče opozorilo, ne namerava uveljavljati, da je pogoj nepošten in nezavezujoč, s čimer svobodno in zavestno soglaš z zadevnim pogojem (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 53 in navedena sodna praksa).

- 74 Na četrtem in zadnjem mestu, Sodišče je prav tako razsodilo, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je na eni strani treba posledice neveljavnosti celotne pogodbe za potrošnikov položaj, kakor so navedene v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), presojati glede na okoliščine, ki obstajajo ali so predvidljive v času spora, in da je na drugi strani za to presojo odločilna volja, ki jo je potrošnik v zvezi s tem izrazil (sodba z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 56 in navedena sodna praksa). Vendar ta izražena volja ne more prevladati nad presojo, ki spada v suvereno pristojnost sodišča, ki obravnava zadevo, o tem, ali izvajanje ukrepov iz morebitne upoštevne nacionalne zakonodaje dejansko omogoča ponovno vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če ne bi bilo tega nepoštenega pogoja (glej v tem smislu sodbo z dne 2. septembra 2021, OTP Jelzálogbank in drugi, C-932/19, EU:C:2021:673, točka 50).
- 75 V obravnavanem primeru je na eni strani iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da so bile tako osebi E. K. in S. K. v zadevi C-80/21 kot osebi B. S. in W. S. v zadevi C-81/21 obveščene o posledicah, povezanih z razglasitvijo ničnosti kreditnih pogodb v celoti, in da so te soglašale s tako razglasitvijo ničnosti.
- 76 Na drugi strani iz spisa, ki je na voljo Sodišču, ni razvidno, da bi obstajale dispozitivne določbe poljskega prava, namenjene nadomestitvi odpravljenih nepoštenih pogojev, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče. Predložitveno sodišče namreč Sodišče *a priori* sprašuje o možnosti nadomestitve nepoštenih pogojev, ki so bili odpravljene s splošnimi določbami nacionalnega prava, ki niso posebej namenjene uporabi za pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom.
- 77 Sodišče pa je ugotovilo, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje temu, da se pomanjkljivosti pogodbe, ki so nastale zaradi odprave nepoštenih pogojev iz te pogodbe, odpravijo le na podlagi splošnih nacionalnih določb, ki niso niti dispozitivne določbe niti določbe, ki se uporabljajo, če med pogodbenimi strankami obstaja soglasje (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 62).
- 78 Kot je razvidno iz točke 75 te sodbe, so bili v obravnavanem primeru potrošniki iz postopkov v glavni stvari vsekakor seznanjeni s posledicami, povezanimi z ugotovitvijo ničnosti celotnih kreditnih pogodb, ki so jih sklenili, in so te posledice sprejeli. V teh okoliščinah se ob upoštevanju odločilnega pomena volje potrošnikov, kot je bilo opozorjeno v točki 74 te sodbe, ne zdi, da je pogoj, da bi razglasitev ničnosti pogodbe v celoti zadevne potrošnike izpostavila posebno škodljivim posledicam, ki se zahteva za to, da lahko nacionalno sodišče nepošteni pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava, izpolnjen. Vendar mora to preveriti predložitveno sodišče.
- 79 Možnost, da se nepošteni pogoj nadomesti s sodno razlago, je treba izključiti.
- 80 V zvezi s tem zadostuje opozoriti, da morajo nacionalna sodišča le zavrniti uporabo nepoštenega pogodbenega pogoja, tako da nima zavezujočih učinkov za potrošnika, ne smejo pa spremeniti njegove vsebine. Ta pogodba mora namreč načeloma še naprej obstajati brez kakršne koli druge spremembe, kot je ta, ki izhaja iz izbrisa nepoštenih pogojev, če je v skladu s pravili nacionalnega prava pravno mogoča kontinuiteta pogodbe (glej v tem smislu sodbo z dne 14. junija 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, točka 65 in navedena sodna praksa).

- 81 V zvezi z možnostjo ohranitve v veljavi pogodbe, ki po odpravi nepoštenega pogoja ne more obstati, ne glede na to, da je zadevni potrošnik sprejel njeno ničnost, je Sodišče na eni strani razsodilo, da Direktiva 93/13 nasprotuje nacionalni zakonodaji, ki sodišču, ki odloča o sporu, preprečuje, da ugotovi predlogu za ugotovitev ničnosti pogodbe, ki temelji na nepoštenosti pogoja, če se ugotovi, da je ta pogoj nepošten in da pogodba ne more obstajati brez navedenega pogoja (glej v tem smislu sodbo z dne 14. marca 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, točka 56).
- 82 Na drugi strani je Sodišče ugotovilo tudi, da ta direktiva ne nasprotuje temu, da država članica ob spoštovanju prava Unije določi nacionalno ureditev, v skladu s katero se lahko pogodba, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ki vsebuje enega ali več nepoštenih pogojev, razglasi za nično, če se izkaže, da je s tem zagotovljeno boljše varstvo potrošnika (sodba z dne 15. marca 2012, Pereničová in Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, točka 35).
- 83 Iz te sodne prakse izhaja, da nacionalno sodišče ne sme spremeniti vsebine nepoštenega pogoja, ki je bil razglašen za ničn, da bi v veljavi ohranilo pogodbo, ki po odpravi navedenega pogoja ne more obstati, če je bil zadevni potrošnik obveščen o posledicah ničnosti pogodbe in je posledice te ničnosti sprejel.
- 84 Iz vsega navedenega izhaja, da je treba člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja v pogodbi, sklenjeni med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki povzroči ničnost te pogodbe v celoti, pogoj, ki je bil razglašen za ničn, nadomesti bodisi z razlago izjav volje strank, da bi se izognilo razglasitvi ničnosti navedene pogodbe, bodisi z dispozitivno določbo nacionalnega prava, čeprav je bil potrošnik obveščen o posledicah ničnosti te pogodbe in jih je sprejel.

Edino vprašanje v zadevi C-82/21

- 85 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje nacionalni sodni praksi, v skladu s katero desetletni zastaralni rok za vložitev tožbe potrošnika za povračilo zneskov, ki so bili prodajalcu ali ponudniku neupravičeno plačani na podlagi nepoštenega pogoja iz kreditne pogodbe, začne teči z dnem vsake potrošnikove izpolnitve, čeprav ta potrošnik na ta dan ni mogel sam presoditi o nepoštenosti pogoja oziroma ni vedel za nepoštenost tega pogoja, in ne glede na to, da je bila v tej pogodbi določena doba odplačevanja, v tem primeru trideset let, ki je veliko daljša od zakonsko določenega desetletnega zastaralnega roka.
- 86 V zvezi s tem je treba navesti, da so v skladu z ustaljeno sodno prakso, ker na tem področju ni posebnih predpisov Unije, podrobna pravila za izvajanje varstva potrošnikov iz Direktive 93/13 v skladu z načelom postopkovne avtonomije držav članic določena v nacionalnem pravnem redu teh držav. Vendar ta pravila niti ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), niti ne smejo biti oblikovana tako, da v praksi onemogočajo ali pretirano otežujejo izvrševanje pravic, ki jih podeljuje pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 27 in navedena sodna praksa).
- 87 Glede načela učinkovitosti je treba navesti, da je treba vsak primer, v katerem se postavlja vprašanje, ali se z neko nacionalno postopkovno določbo onemogoča ali pretirano otežuje uporaba prava Unije, preizkusiti ob upoštevanju umestitve te določbe v celotnem postopku, poteka postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi sodišči. S tega vidika je

- treba po potrebi upoštevati načela, na katerih temelji nacionalni sodni sistem, kot so načelo varstva pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in načelo učinkovitega poteka postopka (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 28 in navedena sodna praksa).
- 88 Poleg tega je Sodišče pojasnilo, da obveznost držav članic, da zagotovijo učinkovitost pravic, ki jih imajo pravni subjekti na podlagi prava Unije, med drugim v zvezi s pravicami, ki izhajajo iz Direktive 93/13, vključuje zahtevo po zagotovitvi učinkovitega sodnega varstva, določeno tudi v členu 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, ki med drugim velja za opredelitev postopkovnih pravil v zvezi s tožbami, ki temeljijo na takih pravicah (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 29 in navedena sodna praksa).
- 89 V zvezi z analizo značilnosti zastaralnega roka iz postopka v glavni stvari je Sodišče pojasnilo, da se mora ta analiza nanašati na trajanje takega roka in podrobna pravila njegove uporabe, vključno z načinom sprožitve teka tega roka (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 90 Sodišče je sicer razsodilo, da se za zahtevke, ki ga potrošnik vloži za ugotovitev nepoštenosti pogoja iz pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ne more uporabljati nikakršen zastaralni rok (glej v tem smislu sodbo z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 38 in navedena sodna praksa), vendar je pojasnilo, da člen 6(1) in člen 7(1) te direktive ne nasprotujeta nacionalni ureditvi, ki določa zastaralni rok za tožbo za uveljavljanje restitucijskih učinkov te ugotovitve, če sta spoštovani načeli enakovrednosti in učinkovitosti (glej v tem smislu sodbo z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 39 in navedena sodna praksa).
- 91 Zato je treba ugotoviti, da uveljavljanje zastaralnega roka zoper restitucijske zahtevke, ki jih vložijo potrošniki za uveljavljanje pravic, ki jih imajo na podlagi Direktive 93/13, samo po sebi ni v nasprotju z načelom učinkovitosti, če z uporabo takšnega roka ni v praksi onemogočeno ali pretirano oteženo izvrševanje pravic, ki jih podeljuje ta direktiva (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 40 in navedena sodna praksa).
- 92 Glede trajanja zastaralnega roka, ki se uporablja za zahtevek potrošnika za vračilo neupravičeno plačanih zneskov na podlagi nepoštenih pogojev v smislu Direktive 93/13, je treba navesti, da je Sodišče že imelo priložnost odločiti o združljivosti zastaralnih rokov, krajših od tistih iz postopkov v glavni stvari, ki so trajali tri oziroma pet let ter so bili uveljavljeni zoper tožbe za uveljavljanje restitucijskih učinkov ugotovitve nepoštenosti pogodbenega pogoja, z načelom učinkovitosti. Ti roki so, če so določeni in vnaprej znani, načeloma zadostni, da zadevnemu potrošniku omogočajo pripravo in vložitev učinkovitega pravnega sredstva. Tako zastaralni roki od treh do petih let sami po sebi niso nezdržljivi z načelom učinkovitosti (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 41 in navedena sodna praksa).
- 93 Zato je treba ugotoviti, da ni razvidno, da bi se z desetletnim zastaralnim rokom, kot je ta iz postopka v glavni stvari in ki se uveljavlja zoper zahtevek potrošnika za vračilo neupravičeno plačanih zneskov na podlagi nepoštenih pogojev v smislu Direktive 93/13, če je ta zastaralni rok določen in vnaprej znan, v praksi onemogočalo ali pretirano oteževalo izvrševanje pravic, ki jih podeljuje Direktiva 93/13. Rok, ki traja tako dolgo, namreč načeloma dejansko zadostuje, da

lahko potrošnik pripravi in vloži učinkovito pravno sredstvo za uveljavljanje pravic, ki jih ima na podlagi te direktive, in to med drugim v obliki restitucijskih zahtevkov, ki temeljijo na nepoštenosti pogodbenega pogoja.

- 94 Vendar je treba upoštevati, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju tako glede pogajalske sposobnosti kot ravni obveščenosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino. Prav tako je treba opozoriti, da potrošniki morda ne vedo za nepoštenost pogoja iz pogodbe o hipotekarnem kreditu ali se ne zavedajo obsega svojih pravic, ki izhajajo iz Direktive 93/13 (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 45 in navedena sodna praksa).
- 95 V tem okviru je Sodišče razsodilo, da se kreditne pogodbe, kot so te iz postopka v glavni stvari, navadno izvajajo v daljših obdobjih, zaradi česar v primeru, da je dogodek, s katerim začne teči desetletni zastaralni rok, vsako plačilo, ki ga izvede kreditojemalec, kar mora preveriti predložitveno sodišče, ni mogoče izključiti, da vsaj pri delu izvedenih plačil pride do zastaranja, še preden preneha zadevna pogodba, tako da se lahko s tako ureditvijo zastaranja kreditojemalcem sistematično odvzame možnost uveljavljanja vračila plačil, ki so bila izvedena na podlagi pogojev, ki so v nasprotju z navedeno direktivo (glej v tem smislu sodbo z dne 22. aprila 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, točka 63).
- 96 Tako glede začetka teka zastaralnega roka iz postopka v glavni stvari obstaja nezanemarljivo tveganje, da – glede na način njegove določitve v nacionalni sodni praksi – potrošnik ne bi mogel učinkovito uveljavljati pravic, ki mu jih daje Direktiva 93/13.
- 97 Iz navedb predložitvenega sodišča namreč izhaja, da začne ta desetletni zastaralni rok teči od vsake izpolnitve, ki jo je opravil zadevni potrošnik, čeprav ta potrošnik na ta dan ni mogel sam presoditi o nepoštenosti pogodbenega pogoja oziroma ni vedel za nepoštenost tega pogoja, in ne glede na to, da je bila v tej pogodbi določena doba odplačevanja, v tem primeru trideset let, ki je veliko daljša od zakonsko določenega desetletnega zastaralnega roka.
- 98 Navesti je treba, da je zastaralni rok lahko združljiv z načelom učinkovitosti le, če je imel potrošnik možnost, da se seznaní s svojimi pravicami, preden je ta rok začel teči ali je potekel (sodba z dne 10. junija 2021, BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, točka 46 in navedena sodna praksa).
- 99 Uveljavljanje desetletnega zastaralnega roka, kakršen je ta iz postopka v glavni stvari, zoper zahtevek potrošnika za vračilo neupravičeno plačanih zneskov na podlagi nepoštenega pogoja – v smislu Direktive 93/13 – kreditne pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali ponudnikom, ki začne teči z dnem vsake potrošnikove izpolnitve, čeprav ta potrošnik na ta dan ni mogel sam presoditi o nepoštenosti pogoja oziroma ni vedel za nepoštenost tega pogoja, in ne glede na to, da je bila v tej pogodbi določena doba odplačevanja, v tem primeru trideset let, ki je veliko daljša od zakonsko določenega desetletnega zastaralnega roka, pa navedenemu potrošniku ne more zagotoviti učinkovitega varstva. Tak rok zato pretirano otežuje uresničevanje pravic, ki jih ima ta potrošnik na podlagi Direktive 93/13, in zato krši načelo učinkovitosti.
- 100 Iz tega sledi, da je treba Direktivo 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje nacionalni sodni praksi, v skladu s katero desetletni zastaralni rok za vložitev tožbe potrošnika za povračilo zneskov, ki so bili prodajalcu ali ponudniku neupravičeno plačani na podlagi nepoštenega pogoja iz kreditne pogodbe, začne teči z dnem vsake potrošnikove

izpolnitve, čeprav ta potrošnik na ta dan ni mogel sam presoditi o nepoštenosti pogoja oziroma ni vedel za nepoštenost tega pogoja, in ne glede na to, da je bila v tej pogodbi določena doba odplačevanja, v tem primeru trideset let, ki je veliko daljša od zakonsko določenega desetletnega zastaralnega roka.

Stroški

- 101 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (deveti senat) razsodilo:

1. Člen 6(1) in člen 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah

je treba razlagati tako, da

nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče ugotovi nepoštenost ne celotnega pogoja pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ampak le tistih njegovih elementov, zaradi katerih je pogoj nepošten, tako da ta pogoj po odpravi takih elementov ostane delno v veljavi, če bi taka odprava pomenila spremembo vsebine navedenega pogoja s tem, da bi vplivala na njegovo bistvo, kar mora preveriti predložitveno sodišče.

2. Člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13

je treba razlagati tako, da

nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja iz pogodbe, sklenjene med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki ne povzroči ničnosti te pogodbe v celoti, ta pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava.

3. Člen 6(1) in člen 7(1) Direktive 93/13

je treba razlagati tako, da

nasprotujeta nacionalni sodni praksi, v skladu s katero lahko nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo ničnost nepoštenega pogoja v pogodbi, sklenjeni med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, ki povzroči ničnost te pogodbe v celoti, pogoj, ki je bil razglašen za ničen, nadomesti bodisi z razlago izjav volje strank, da bi se izognilo razglasitvi ničnosti navedene pogodbe, bodisi z dispozitivno določbo nacionalnega prava, čeprav je bil potrošnik obveščen o posledicah ničnosti te pogodbe in jih je sprejel.

4. Direktivo 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti

je treba razlagati tako, da

nasprotuje nacionalni sodni praksi, v skladu s katero desetletni zastaralni rok za vložitev tožbe potrošnika za povračilo zneskov, ki so bili prodajalcu ali ponudniku neupravičeno plačani na podlagi nepoštenega pogoja iz kreditne pogodbe, začne teči z dnem vsake potrošnikove izpolnitve, čeprav ta potrošnik na ta dan ni mogel sam presoditi o nepoštenosti pogoja oziroma ni vedel za nepoštenost tega pogoja, in ne glede na to, da je bila v tej pogodbi določena doba odplačevanja, v tem primeru trideset let, ki je veliko daljša od zakonsko določenega desetletnega zastaralnega roka.

Podpisi